

Exam. Code: 0330
Sub. Code: 2853

2090
M.A. (Gandhian and Peace Studies)-4th Semester
Paper-XX: Gandhi Human Rights and Duties
(In all mediums)

Time allowed: ~~2 Hours~~

Max. Marks: 80

NOTE **Note:** Attempt 50% of Total Questions of Question Paper. Time: 2 Hours *of 2 and*
All will carry equal marks. Fraction will be lower digit.

**_*_

- I. Answer any ten from the following in about 25-30 words each: -
- What do you understand by the concept of 'Rights'?
 - Define the structure and process of formation of Human Rights Commission in India.
 - Define Gandhian concept of constructive programme.
 - Define the role of UN on Civil Rights.
 - What do you understand by economic rights?
 - First Generation Rights
 - What are the difference between rights and duties?
 - What do you understand by 'Satyagraha'?
 - UN Charter (Article 1(2))
 - What are the main issues before the Human Rights Commission in India?
 - What is the liberal conception of Human Rights?
 - International covenant on economic and cultural rights.
 - Third General Rights
 - What are the main types of Human Rights?
 - International covenant on civil and political rights (10×2)

UNIT - I

- II. What are the various theories and approaches towards Human Rights? (15)
- III. Critically evaluate the concept of Human Rights. (15)

UNIT - II

- IV. Critically examine the role and working of Human Rights Commission in India. (15)
- V. What are the main challenges and solutions in the present day context to Human Rights? (15)

UNIT - III

- VI. Discuss the significance of International Covenant on Economic and Cultural Rights. (15)
- VII. Critically evaluate the working of UN with regard to protection of Human Rights. (15)

UNIT - IV

- VIII. Describe the contribution made by Mahatma Gandhi with regard to Satyagraha. (15)
- IX. Explain in details Gandhi on 'Rights and Duties'. (15)

**_*_

(Hindi/Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

(2)

ਨੋਟ: ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਪਾँਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਕੇ ਉਤਰ ਦੇਂ। ਪ੍ਰਤਯੇਕ ਭਾਗ (1-4) ਸੇ ਏਕ-ਏਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਚਯਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ।

- *_ *_ *-

- ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਮੇਂ ਸੇ ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਕਾ ਉਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਮੇਂ ਦੇ:-
 - ਆਪਕਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਸੇ ਕਯਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ?
 - ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰ ਆਯੋਗ ਕੇ ਗਠਨ ਕੀ ਸੰਰਚਨਾ ਔਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕੋ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
 - ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਕੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕਾਰਯਕ੍ਰਮ ਕੋ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
 - ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
 - ਆਪ ਆਰਥਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੇ ਕਯਾ ਸਮਝਾਤੇ ਹੈ?
 - ਪਹਲੀ ਪੀਠੀ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰ।
 - ਅਧਿਕਾਰੀ ਔਰ ਕਰਨਕ੍ਰਿਯਾਂ ਕੇ ਸਥਯ ਕਯਾ ਅਨੁਰ ਹੈ?
 - ਸਤਯਾਗ੍ਰਹ ਸੇ ਆਪਕਾ ਕਯਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ?
 - ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਚਾਰਟਰ ਲੇਓ 1(2) ਕਯਾ ਹੈ?
 - ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰ ਆਯੋਗ ਕੇ ਸਮਥ ਕਯਾ ਸੁਦ੍ਰੇ ਹੈ?
 - ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰ ਕੀ ਉਦਾਰ ਅਵਧਾਰਣਾ ਕਯਾ ਹੈ?
 - ਆਰਥਿਕ ਔਰ ਸਾਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਰ ਅਨੁਰਾਧਿਯ ਸਹਮਤਿ।
 - ਤੀਸਰੀ ਪੀਠੀ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰ।
 - ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰ ਕੇ ਮੁਖਯ ਪ੍ਰਕਾਰ।
 - ਨਾਗਰਿਕ ਔਰ ਰਾਜਨੈਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਰ ਅਨੁਰਾਧਿਯ ਸਹਮਤਿ।

ਭਾਗ-1

- ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਭਿੰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਔਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਕੋਣ ਕਯਾ ਹੈ?
- ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰੀ ਕੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਕਾ ਗਹਨ ਰੁਪ ਸੇ ਸੂਲਯਾਕਨ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-2

- ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰ ਆਯੋਗ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਔਰ ਕਾਰਯਸ਼ੈਲੀ ਕਾ ਗਹਨ ਰੁਪ ਸੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ।
- ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰ ਕੇ ਸਨੁਦਰਥ ਮੇਂ ਵਰਤਮਾਨ ਚੁਨੌਤਿਯੋ ਔਰ ਸਮਾਧਾਨ ਕਯਾ ਹੈ?

ਭਾਗ-3

- ਆਰਥਿਕ ਔਰ ਸਾਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਰ ਅਨੁਰਾਧਿਯ ਸਹਮਤਿ ਕੇ ਸਹੁਤ੍ਰ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰੀ ਕੀ ਸੁਰਕਸ਼ਾ ਕੇ ਸਮਥ ਮੇਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਕੇ ਕਾਮ ਕਾ ਗੰਭੀਰ ਰੁਪ ਸੇ ਸੂਲਯਾਕਨ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-4

- ਸਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ ਸਤਯਾਗ੍ਰਹ ਕੇ ਸਮਥ ਮੇਂ ਕ੍ਰਿਏ ਗਏ ਯੋਗਦਾਨ ਕਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ।
- 'ਅਧਿਕਾਰੀ ਔਰ ਕਰਨਕ੍ਰਿਯਾਂ' ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਗਾਂਧੀ ਕੇ ਵਿਚਾਰੀ ਕਾ ਵਿਸੁਤਾਰ ਸੇ ਵਰਨਿ ਕਰੋ।

- *_ *_ *-

(3)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਭਾਗ (1-4) ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

- *_ *_ *-

- ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-
 - ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਭਾਵ ਲੈਂਦੇ ਹੋ?
 - ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਨੁਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਰੋ।
 - ਉਸਾਰੂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਬਾਰੇ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 - ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉੱਤੇ ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
 - ਆਰਥਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਭਾਵ ਲੈਂਦੇ ਹੋ?
 - ਪਹਿਲੀ ਪੀਠੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ।
 - ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ?
 - ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਭਾਵ ਲੈਂਦੇ ਹੋ?
 - ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਚਾਰਟਰ ਆਰਟੀਕਲ 1(2)।
 - ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਨੁਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਕੀ ਹਨ?
 - ਮੌਨੁਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਉਦਾਰ ਸੰਕਲਪ ਕੀ ਹੈ?
 - ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉੱਤੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਕਰਾਰ ਕੀ ਹਨ?
 - ਤੀਸਰੀ ਪੀਠੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ।
 - ਮੌਨੁਖੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ?
 - ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉੱਤੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ।

ਭਾਗ-1

- ਮੌਨੁਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਤਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ?
- ਮੌਨੁਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-2

- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਨੁਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- ਵਰਤਮਾਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਨੁਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

ਭਾਗ-3

- ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉੱਤੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- ਮੌਨੁਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-4

- ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ, ਉੱਤੇ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰੀ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

- *_ *_ *-